

Yeni Küresel Düzen Arayışları, Yeni Ortaklıklar: Türk Perspektifi

:: 76

:: Moskova, 26 Şubat 2004 **S**ayın Rektör, Büyükelçi Yuri Fokin,

Diplomatik Akademi'nin değerli öğrencileri,
Saygıdeğer konuklar,

Değerli Meslekdaşım Sayın İvanov'un daveti üzerine Rusya Federasyonu'nu ziyaret etmekteyim. Bu ziyaret boyunca üst düzey siyasi ve ekonomik temaslarda bulundum. Temaslarımda, iki ülke arasında hızla gelişen ve halklarımızın yararına hizmet eden ilişkilerin ivme kazanması hususunda görüş birliği içinde olduğumuzu gördüm. Bunu memnuniyetle belirtmek isterim.

Rusya Federasyonu, dünyanın en köklü diploması geleneklerinden birine sahiptir. Rusya Federasyonu'nu temsil eden diplomatların seçkin nitelikleri bütün dünyaca bilinmektedir. Bu diplomatların yetiştirildiği bu saygın Akademi'de aranızda bulunmaktan büyük bir kıvanç duymaktayım.

Akademi'de konuşma yapan ilk Türk Dışışleri Bakanı olmam bana ayrı bir heyecan vermektedir. Akademisyen geçmişı olan bir politikacı olarak burada konuşmak beni ayrıca mutlu ediyor.

Yeni bir yüzyıla, yeni bir dünya düzeninin arayışı içinde girdik. Yeni düzen arayışlarında, toplumları ve bireyleri birbirlerine bağlı ve bağımlı kılan küreselleşme gerçeğinin göz önüne alınması gereği açıktır.

Küreselleşme, ulusal sınırların önemini azaltmaktadır. Bireye, ekonomik-ticari kurumlara, sivil ve kültürel organlara, bilim ve teknolojiye ve turizme

ulusal sınırlar içinde ve ötesinde geniş bir hareket sahası sağlamaktadır. Mal ve hizmetlerin dolaşımını hızlandırmaktadır. Refahın artmasına katkıda bulunmaktadır.

Bireylerin beklentilerini ve taleplerini de ön plana çıkarmaktadır. Dolayısıyla, demokrasi, insan hakları, iyi yönetim gibi değerler önem kazanmaktadır. Yaşam standartlarının yükseltilmesi beklentisi artmaktadır. Küreselleşme olgusundan etkilenen toplumlar paylaştıkları bu değerlerle birbirlerine daha da yakınlaşmaktadırlar.

Ekonomik ve sosyal geri kalmışlık içindeki toplumlarda ise hayal kırıklıkları ve adaletsizlik duyguları yaratılmaktadır. Bu duyguları kendi emelleri doğrultusunda sömürenler ortaya çıkmaktadır. Bunlar küreselleşmeyi ve çağdaş değerleri sıkıntıların tek sebebi olarak hedef göstermeye çalışmaktadırlar. Diğer yandan, böyle bir hızlı değişim ortamında, ahlaki-kültürel bunalımlar, yeni kimlik arayışları ön plana çıkmaktadır.

Yabancı düşmanlığı, ırkçılık, belirli din ve kimliklere karşı önyargılar, etnik-dini aşırılıklar, anti-semitizm gibi hastalıklar yeniden belirlemektedir. Bu yeni dönemde asimetrik tehditlerle karşı karşıyayız. Bunların başında terörizm gelmektedir. Terörizm de küreselleşmekte, bölge, din ve ırk ayırımı yapmadan masum insanları katletmektedir. Terörizmle mücadele güçlü uluslararası dayanışma gerektirmektedir. Terörizm gibi uyuşturucu ve silah kaçakçılığı, insan ticareti, yolsuzluk ve çevre sorunlarının etkileri de ulusal sınırları aşmaktadır.

Bütün bu sorunlara çözüm arayışlarında devletler tek başlarına güçsüz kaldıklarını hissetmektedirler. Yeni tehditlerin ırk, din veya bölge ayırımı yapmadığı ortadadır. Sadece refahta değil, sıkıntıda da birbirimize bağlandığımızı derinden hissediyoruz.

Bu yeni yüzyılda refah düzeyi ne olursa olsun, hiçbir toplum, hiçbir birey kendisini daha fazla güvende hissetmiyor. Dolayısıyla güvenlik ve istikrarın garantörü olan kurumların ve kuralların, çağın yeni koşullarına ayak uydurmaları gerekiyor. Küreselleşmenin güçlü dinamiklerini tüm insanlığın yararına işleyecek şekilde yönlendirebilmeliyiz.

Temel gayemiz bu değişimin istikrar içinde gerçekleşmesini sağlamak olmalıdır.

Yeni dünya düzeni bu ortak zemin üzerinde inşa edilmelidir. Bu düzen, ancak uluslararası toplumun güçlü veya zayıf bütün aktörlerinin ortak beklentilerine cevap verebildiği ölçüde kalıcı ve sağlam olur. Bu nedenle, çok taraflı platformlar bu düzenin yeni parametrelerinin inşa edileceği mekanlar olmalıdır. Uluslararası kurumlar ve hukuk, uluslararası yaşamın düzenlenmesi, insanlığın ortak çıkarlarının belirlenmesi ve gözetilmesi için vazgeçilmezdir.

Uluslararası toplum adına hareket edebilme yetkisine sahip olan Birleşmiş Milletler merkezi konumunu korumalıdır. Sayın Başkan Putin'in büyük bir isabetle vurguladığı üzere "BM Okulu'nun verdiği en önemli ders, insanlığın daha güvenli, adil ve müreffeh bir dünyayı birlikte yaratmaktan başka bir seçeneği olmadığı gerçeğidir."

Ayrıca, uluslararası hukuk sisteminin güçlendirilmesi gereklidir. Uluslararası meşruiyet kavramına güncellik ve etkinlik kazandırılması çok önemlidir.

Uluslararası toplumda herkes, üzerine düşen sorumlulukları işbirliği ve özveriyle yerine getirmelidir. Çok taraflılık zemininde barışçıl rekabetin hakim olacağı bir düzen, ortak arayışımız olmalıdır. Çok kutupluluğu, birbirine rakip ülke bloklarının sürekli bir soğuk veya sıcak çatışma potansiyeli altında birbirlerini dengelemeye çalışmaları olarak algılamıyorum. Nasıl hukukun üstünlüğü, meşruiyet ve adalet gibi ilkeler bir ulusal rejimin özünü oluşturmaktaysa, bu ilkeler uluslararası rejimin de temel öğeleri olmalıdırlar.

:: 78

Değerli konuklar,

Bu karmaşık ortamda Türkiye'nin dış politika yönelimini en açık şekilde sizlere aktarmak istiyorum. Komşularımızla ilişkilerimizi sorunlardan arındırmak, geliştirmek ve çevremizde barış ve işbirliği kuşağı yaratmak temel önceliğimizdir. Bu yönde çok büyük açılımlar gerçekleştirdik.

Bugün Yunanistan ve Bulgaristan'la ilişkilerimiz geçmiş yıllarda hayal edilemeyecek seviyeye ulaşmıştır. Kıbrıs sorununun barışçı çözümüne yönelik müzakereler Türk tarafının girişimiyle geçen hafta başlamıştır.

İran'la ilişkilerimiz gelişmektedir. Son olarak Suriye'yle ilişkilerimizde işbirliği zemininde yepyeni bir sayfa açılmıştır.

Azerbaycan ve Gürcistan'la mevcut iyi münasebetlerimiz daha da geliştirilerek sürdürülmektedir. Ermenistan ile düzenli temaslarımız mevcuttur. Ermenistan Hükümeti'nin Dağlık Karabağ sorununun Azerbaycan'ın toprak bütünlüğü çerçevesinde barışçı çözümü yolunda adım atmasını bekliyoruz. Böyle adımları komşu bir ülke olarak biz de karşılıksız bırakmayacağız.

Rusya'nın ise Türkiye için müstesna bir yeri vardır. Bu konuya ayrıntılı bir şekilde değineceğim.

Daha geniş bir coğrafyadaki dış politikamızı ana hatlarıyla üç ana eksene oturtmak istiyorum:

Birinci eksen, Batı dünyası, Avrupa ve Avrupa-Atlantik kurumlarıyla ilişkilerimizdir. AB üyelik hedefimiz, ABD'yle ilişkilerimiz, NATO üyeliğimiz ve diğer transatlantik bağlar, Türk dış politikasının vazgeçilmez önemdeki unsurlarıdır. Bir bütün olarak Batı'yla ilişkilerimiz, güvenlik ihtiyaçlarının ötesinde, aynı demokratik ve çağdaş değerleri paylaşmak zemininde gelişmiştir.

AB üyeliğimiz özel bir önem ve öncelik taşımaktadır. Bu yolda ülkemizde kapsamlı siyasi, ekonomik, sosyal reformlar gerçekleştirilmekteyiz: Demokrasimizin standartlarını yükseltiyoruz. Yönetimi daha saydam, daha etkin ve ademi merkezîyetçi bir hale getiriyoruz. Dinsel, kültürel özgürlükleri pekiştiriyoruz. Bütün bu reformlar esasen halkımızın da beklentisini teşkil etmektedir.

Böylece ulusal kimlik ve değerleri koruyarak, çağdaş normların benimsenebileceğini ortaya koymaktayız. Güvenlik bakımından ise, mensubu olduğumuz NATO İttifakı yeni tehditlere karşı bir dönüşümden geçmektedir. Bu çerçevede, Akdeniz'den Avrasya'ya uzanan geniş bir coğrafyadaki ortakların katkılarıyla daha da zenginleşmektedir. Bu bağlamda NATO-Rusya Konseyi kilit önemdedir.

NATO Zirve Toplantıları Haziran ayında İstanbul'da düzenlenecektir. İstanbul toplantılarının, bütün bu ortaklıkların barışa, güvenlik ve huzura olduğu kadar, demokratik gelişmeye de esaslı katkı yapma yeteneğinin yeniden ortaya konulacağı tarihi bir vesile olacağını düşünüyorum. Aynı şekilde AGİT de, uluslararası sistemin içinden geçmekte olduğu bu geçiş döneminde, önemli işlevler üstlenmektedir. AGİT'in de günün koşullarına daha iyi cevap verebilmesi hepimizin arzusudur.

79 ::

Değerli konuklar,

Türkiye'nin dış politikasının ikinci boyutu, en geniş anlamıyla Ortadoğu'ya ilişkindir. Ortadoğu, doğal ve insani zenginlikleriyle, kültürü ve coğrafyasıyla her zaman önemli bir uygarlık merkezi olmuştur. Ancak bu bölge bugün ciddi siyasi, askeri, ekonomik ve sosyal sorunlar ile boğuşmaktadır. Bu sorunların çözümü sadece bölgede değil, dünyada barış, istikrar ve refah için önem taşımaktadır.

Bu bakımdan, Arap-İsrail uyuşmazlığının çözüm yoluna sokulması acil bir ihtiyaçtır. Filistin halkının sıkıntıları ve bölgedeki şiddet sarmalı sona ermelidir. Böyle bir çözüm, bölgede ve dünyada adalet duygusunun yerleştirilmesi ve güven sorununun aşılması bakımından önemli bir unsur olacaktır.

Irak'ta ülkenin toprak bütünlüğü ve ulusal birliği korunmuş bir zeminde, toplumsal uzlaşya dayanan bir demokrasinin inşası gerekmektedir. Aksi takdirde, gerek Irak toplumunu oluşturan unsurlar bakımından, gerekse bölgenin ötesine de taşabilecek ciddi sorunlar çıkacağını görmek gerekir.

Uluslararası toplumun her iki konuda sergileyeceği yapıcı yaklaşım, Ortadoğu'da olumlu yönde değişim sürecinin hızlanmasında önemli rol oynayacaktır.

Değerli konuklar,

Türk dış politikasının üçüncü eksenini Avrasya coğrafyasıdır.

Avrasya'ya uzun vadeli bir bakış açısıyla yaklaşıyoruz. Politikamızı, ideolojik ve duygusal düşünceler veya dar ulusal çıkarlar şekillendirmiyor. Rasyonel ve gerçekçi değerlendirmeler ile bölgesel istikrar ve işbirliğinin tesisi anlayışından hareket ediyoruz.

Öncelikle, Avrasya'nın dünya ekonomisi için gerçek anlamda bir büyüme motoru haline gelebilecek potansiyele sahip olduğunu düşünüyorum. Bundan 10-20 yıl sonrasına bakıyoruz. Şöyle bir Avrasya hayal ediyoruz:

Enerji ve diğer doğal kaynakların doğu-batı, kuzey-güney eksenindeki çeşitli güzergahlar üzerinden uluslararası piyasalara ulaştırılmasıyla zenginleşen bir Avrasya... Sanayi ürünleri ve hizmetler üreten ve satan bir Avrasya... Hem Asya, hem Avrupa açısından büyük bir ekonomik-ticari ortak haline dönüşen bir Avrasya... İki kıta arasında bu bölge üzerinden kurulacak kara ve demiryolu koridorları dahil mal ve hizmet akışında büyük bir ivme sağlayan bir Avrasya...

∴ 80

Diğer taraftan, halihazırda bu coğrafyada mevcut meseleler, Avrasya'nın gerçek potansiyelinin hayata geçirilmesinin önünde engel olarak durmaktadır.

Bu genel tablo içinde Avrasya'yı, bazı çevrelerin takdim ettiği gibi bir "güç mücadelesinin sahnesi" olarak görmemiz mümkün değildir. Avrasya böyle bir ortamdayken, herhangi bir aktörle girişilecek nüfuz mücadelesinden, bölgede kutuplaşma yaratılmasından Avrasya ülkelerinin hiçbir kazancı olmayacaktır.

Aksine, bölgede güvenlik risklerinin giderilmesini ve istikrarlı bir gelişmenin koşullarının oluşturulmasını temel uğraşımız olarak görüyorum. Bunu başararsak uzun vadede hepimize getirileri olacaktır. Bu uğraşın sonuç vermesi için, bölgesel işbirliğinin zaruri olduğuna inanıyorum.

Değerli konuklar,

Dünyamızın geçirmekte olduğu büyük değişimin en bariz ve olumlu etkilerini Türk-Rus ilişkilerinde görmek mümkündür. İkili ilişkilerimizin geldiği aşama, 15 yıl önce hayal dahi edilemezdi. Bugün, Rusya Federasyonu ticari ortaklarımız arasında baş sıralarda gelmektedir:

Türkiye Rus doğal gazının baş müşterilerindendir. Türk girişimciler ve müteahhitler burada başarılı projeler gerçekleştirmektedirler. Sadece ekonomik veriler dahi ülkelerimiz arasında karşılıklı bağların süratle geliştiğini ortaya koymaktadır. Rusya Federasyonu'nun ekonomik olarak büyümesi Türkiye ekonomisine de olumlu yansımaktadır. Aynı değerlendirmenin Rusya'nın Türkiye'ye bakışında da geçerli olduğunu düşünüyorum.

Her iki ülkede de gücünü halktan alan, ılımlı ama dinamik, reformcu ama değerlerine bağlı, ulusal gücüne güvenen, içeride ve dışarıda kronik sorunlarını çözme irade ve cesaretine sahip, işbirliği ve barışa inanan liderlikler görev başındadır. Bu fırsat, Türkiye ve Rusya'ya yeni imkanlar sunmaktadır.

Öte yandan, Türkiye ve Rusya'nın ilgi duyduğu, işbirliği yapabileceği ve istikrara yardımcı olabileceği coğrafi alanlar bakımından da bir örtüşme bulunduğu ayrı bir gerçektir. Yani, ülkelerimiz bir anlamda kader birliği içine girmiş durumdadırlar. Güçlü Türk-Rus ilişkileri, gerek Türkiye'yi gerek Rusya'yı, uluslararası planda daha da güçlü kılacaktır.

Rusya Federasyonu, Türkiye'nin dış politikasının biraz önce saydığım üç temel boyutunda da varlığını hissettiren önemli bir aktördür.

Rusya'nın Batı'ya yönelik politikası Türkiye açısından çok önemlidir. AB, AGİT, NATO ve ABD'yle yapıcı bir işbirliği içindeki bir Rusya Federasyonu, dünya barışı ve istikrarının en büyük garantilerinden biridir. Keza, Ortadoğu'da olumlu değişimin desteklenmesi ve teşvik edilmesinde, İsrail-Filistin ihtilafının çözümlenmesi çabalarında "Quartet"te yer alan Rusya Federasyonu'nun tutumunu ve izlemekte olduğu politikaları olumlu değerlendiriyoruz. Başkan Putin'in İslam Konferansı Örgütü'ne son dönemde gösterdiği ilgi, başta Türkiye olmak üzere İslam dünyasında memnuniyetle karşılanmıştır.

Avrasya'ya gelince: İstikrar ve güvenlik risklerinin giderilmesinde ve bölgesel işbirliğine ivme kazandırılmasında Rusya Federasyonu bizim için kilit bir ülke konumundadır. Ülkelerimizin bu coğrafyada birlikte hareket etmesinin yararına inanıyoruz. "Avrasya Eylem Planı" çerçevesinde gerçekleştirmekte olduğumuz istişareler bu bakımdan önemli katkı sağlamaktadır.

Ortak çalışmayla daha etkin kılabileceğimiz bölgesel işbirliği mekanizmaları vardır. Bunların arasında, Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı'nı sayabilirim. Ayrıca, Karadeniz'e sahildar ülkelerin asimetrik tehditlere karşı güvenlik gereksinimlerinin öncelikle kendi imkanlarıyla karşılanmasına öncelik vermemiz gerektiğini düşünmekteyiz. Bu bağlamda, Karadeniz'e kıyıdaş ülkeler arasında, arama kurtarma, insani yardım ve benzeri konularda faaliyet göstermek üzere "Karadeniz Deniz Görev Gücü"nü (Blackseafor) kurulması önemli bir adım olmuştur. "Blackseafor"un görev alanının derinleştirilmesi, etkinleştirilmesi ve yeni alanlara genişletilmesi yararlı olacaktır.

Değerli konuklar,

Rusya'ya verdiğimiz önem, bu ülkenin sadece jeopolitik ağırlığından kaynaklanmıyor.

Bir dünya medeniyetinin mirasçısı olmakla övünen biz Türklerin gözünde, Rus medeniyetinin ayrı bir yeri vardır.

Avrupa'dan Asya'nın derinliklerine uzanan uçsuz bucaksız toprakların üzerinde gelişen Rus medeniyeti, insanlığın ortak ve evrensel gelişimine, edebiyattan tıbbı, müzikten uzay çalışmalarına kadar hemen hemen her alanda katkıda bulunmuştur.

Modern Rusya'nın evrensel değerlere ve insanlığa katkısını sürdürüceğine inanıyorum. Evvelce Nobel ödüllerini kazanan 30 Rus şahsiyete ilaveten, 2003 Nobel Fizik ödülünü kazananlar arasında iki Rus bilim adamının da bulunması bunun son kanıtıdır.

Türk ve Rus diplomatik ilişkilerinin zaman zaman tarihe yön veren 500 yılı aşkın geçmişi vardır. Nedense şimdiye kadar bu ilişkilerin rekabet ve çekişmesi ön plana çıkarılmıştır. Unutmamak gerekir ki, Türk-Rus ilişkilerinde barış ve dostluk boyutu da tarihte önemli bir yer tutmaktadır.

Bugün ise, modern Türkiye ve Rusya Federasyonu arasındaki ilişkilerin özünü teşkil eden dostluk ve işbirliğini daha da ileri götürme zamanıdır. Ülkelerimiz arasındaki işbirliğinin çok boyutlu bir ortaklık istikametinde geliştirilmesi için her türlü gayret gösterilmelidir.

∴ 82

Teşekkür ederim.